

A Qualitative study of definitions of the adolescents' character strengths in Iran society

Mahsa Jabbari^{1*}, Shahriar Shahidi², Leili Panaghi³, Mohammad Ali Mazaheri⁴

1. (Corresponding Author). PhD candidate in clinical psychology, Department of Psychology and Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

2. Department of Psychology and Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

3. Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

4. Department of Psychology and Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Citation: Jabbari M, Shahidi S, Panaghi L, Mazaheri MA. A Qualitative study of definitions of the adolescents' character strengths in Iran society. *Journal of Research in Psychological Health*, 2019; 64-80 [Persian].

Keywords

Character strengths, qualitative research, adolescents, positive psychology.

Highlights

- There are similarities between definitions of character strengths such as curiosity, perseverance, and social intelligence in Iran society and definitions in the classification of virtues and character strengths.
- There are differences between definitions of character strengths such as bravery, zest, and honesty in Iran society and definitions in the classification of virtues and character strengths.
- The definition of “self-regulation” is the most incomplete definition described by both Iranian experts and adolescents.

Abstract

The purpose of this qualitative study is to investigate Iranian experts' and adolescents' character strengths. With this aim, through on purpose method of sampling, semi-structured interviews about definitions of the 24 character strengths were conducted with ten specialists (including psychologists, counselors, and teachers). Furthermore, the opinions of two gender-segregated groups of nine grade students about character strengths' definitions were discussed in focus groups for girls and for boys. Students were selected based on their availability at the time of research and their willingness to take part in discussion groups. Data were analyzed using content analysis (concept-driven). Results showed that there was similarity with Peterson and Seligman's (2004) definitions and Iranian experts- adolescents' definitions in twelve character strengths and also there were some differences in definitions of other character strengths (e.g., bravery, zest, and honesty). Based on the findings of the research, it can be claimed that there is almost compliance between the definitions of the 24 character strengths and the definitions of the character strengths and virtues classification in Iranian society. The study also provided evidence to support the universality of this classification. It seems the classification can be used in Iran society and other studies related to this topic.

مطالعه‌ی کیفی تعریف توانمندی‌های منشی نوجوانان در جامعه‌ی ایرانی

مهسا جباری^{۱*}، شهریار شهیدی^۲، لیلی پناغی^۳، محمدعلی مظاهری^۴

۱. (نویسنده‌ی مسئول). دانشجوی دکتری روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی بالینی و سلامت، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. jabari.mahsa@gmail.com

۲. گروه روان‌شناسی بالینی و سلامت، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳. گروه بهداشت خانواده، پژوهشکده‌ی خانواده، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۴. گروه روان‌شناسی بالینی و سلامت، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

* این مقاله برگرفته از رساله‌ی دکتری نویسنده‌ی اول است.

یافته‌های اصلی

- تعاریف تعدادی از توانمندی‌های منشی از جمله کنجکاوی، پشتکار و هوش اجتماعی، در جامعه‌ی ایران به تعاریف ارائه‌شده در نظام طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها شباهت دارد.
- تعاریف تعدادی از توانمندی‌های منشی از جمله شجاعت، شور و شوق و صداقت، در جامعه‌ی ایران با تعاریف ارائه‌شده در نظام طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها تفاوت دارد.
- تعریف «خودتنظیمی» ناقص‌ترین تعریف توصیف‌شده از سوی متخصصان و نوجوانان ایرانی است.

چکیده

هدف از مطالعه‌ی کیفی حاضر، بررسی تعریف متخصصان و نوجوانان ایرانی درباره‌ی توانمندی‌های منشی است. بدین منظور با روش نمونه‌گیری هدفمند، با ده نفر از متخصصان (روان‌شناسان، مشاوران و معلمان) در رابطه با تعاریف ۲۴ توانمندی منشی، مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته انجام شد. علاوه بر این، نظرات دو گروه مجزا از نوجوانان کلاس نهم، در رابطه با تعاریف توانمندی‌ها، به روش بحث در گروه‌های متمرکز، گروه دختران و پسران بررسی شد. دانش‌آموزان بر اساس در دسترس بودن در زمان انجام مطالعه و تمایلشان به شرکت در بحث‌ها انتخاب شدند. داده‌ها با روش تحلیل محتوا (محتوامحور)، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بر اساس یافته‌ها بین تعاریف پیترسون و سلیگمن (۲۰۰۴) و تعاریف متخصصان و نوجوانان ایرانی در رابطه با دوازده توانمندی، مشابهت داشت؛ اما در رابطه با دیگر توانمندی‌ها (از جمله توانمندی شجاعت، شور و شوق، صداقت) تفاوت‌هایی دیده شد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت بین تعاریف توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی و نظام طبقه‌بندی تقریباً مطابقت وجود دارد. این مطالعه، شواهدی در جهت تأیید جهان‌شمول بودن این نظام طبقه‌بندی فراهم آورد. بر اساس یافته‌های این مطالعه، به نظر می‌رسد که این طبقه‌بندی می‌تواند در جامعه‌ی ایران و در دیگر پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به کار گرفته شود.

تاریخ دریافت

۱۳۹۸/۵/۵

تاریخ پذیرش

۱۳۹۸/۷/۲

واژگان کلیدی

توانمندی‌های منشی، مطالعه‌ی کیفی، نوجوانان، روان‌شناسی مثبت‌نگر.

مقدمه

برای بیش از یک سده، دغدغه‌ی اصلی روان‌شناسان در حوزه‌های مختلف، پرداختن به پاسخ این سؤال و پرسش‌های مشابه بود که «مشکل این فرد چیست؟». با ورود به عصر جدید، روان‌شناسان مثبت‌نگر به این مقوله‌ی مهم و عمیق پرداختند که «توانمندی‌ها و ویژگی‌های مثبت او کدام‌اند؟» (۱). از منظر روان‌شناسی مثبت‌نگر، روان‌شناسان نباید فقط روی «ثابت نگه‌داشتن» مشکلات مردم کار کنند، بلکه باید به آن‌ها کمک کنند تا بتوانند زندگی شادتر، غنی‌تر و کامل‌تری داشته باشند. همان‌طور که روان‌شناسان مثبت‌نگر گفته‌اند هدف از این رویکرد، سرعت بخشیدن به تغییر این نگاه در روان‌شناسی، از بهبود بدترین چیزها در زندگی به ساختن بهترین کیفیت‌ها در زندگی است (۲).

از زمان مطرح‌شدن رویکرد مثبت‌نگر در روان‌شناسی در اواخر دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی، فضیلت‌ها و توانمندی‌های منش^۱ همواره مورد توجه روان‌شناسان و پژوهشگران بوده است. در طول دهه‌های اخیر، مطالعات در حوزه‌ی روان‌شناسی مثبت‌نگر روی این موضوع که چگونه فضائل و توانمندی‌های منش می‌توانند منجر به افزایش معنا در زندگی شوند، تأکیدی ویژه داشته‌اند (۳). در اوایل قرن ۲۱، دو نفر از محققان برجسته در حیطه‌ی روان‌شناسی مثبت‌نگر، راهنمای جامع بهداشت روانی و یک نظام طبقه‌بندی از توانمندی‌های منش را ارائه کردند (۴). این نظام از شش فضیلت اخلاقی کلی جهانی و ۲۴ توانمندی که در ذیل هر یک از این فضائل قرار می‌گیرند، تشکیل شده است (جدول ۱ را ببینید).

فضائل، خصوصیات محوری ارزشمند در تمام فرهنگ‌ها هستند. توانمندی‌های منش، اجزای روانی یا فرایندهای روان‌شناختی و عناصر اصلی فضائل هستند و فضائل را تعریف می‌کنند. به بیانی دیگر، «توانمندی‌ها به‌عنوان ظرفیت‌هایی از شناخت، عاطفه، اراده و رفتار هستند که عناصر روان‌شناختی ابتدایی ما را می‌سازند و ما را قادر

می‌کنند تا به‌گونه‌ای رفتار کنیم که هم بهزیستی روانی خودمان و هم بهزیستی روانی دیگران ارتقا یابد» (۴).

این نظام طبقه‌بندی، سلسله‌مراتبی از مشخصه‌های مثبت است که طیفی از طبقه‌های عینی و خاص (فرد جاندار) تا طبقه‌های انتزاعی و کلی (جمعیت، زیرگونه‌ها، گونه‌ها، جنس، خانواده، ترتیب، دسته، نژاد، کشور و قلمرو) را شامل می‌شود. پدیدآورندگان نظام فضائل، سلسله‌مراتب این طبقه‌بندی را به بهترین وجه با این مثال عینی توضیح داده‌اند (۴): آن‌ها سلسله‌مراتب «مبلمان»، «میز» و «میز آشپزخانه» را مطرح می‌کنند و به‌طور مقایسه‌ای با مؤلفه‌های مدل خودشان بیان می‌دارند که میز (توانمندی‌های منشی) نمایانگر سطح پایه یعنی طبیعی است که در آن افراد بسیار راحت اشیاء را طبقه‌بندی می‌کنند. میز آشپزخانه (موضوع‌ها) بسیار عینی است، در حالی که مبلمان (فضیلت‌های اخلاقی) بسیار انتزاعی است.

همگام با رشد و گسترش مطالعات در حوزه‌ی رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر طی دو دهه‌ی گذشته، مطالعات درباره‌ی نوجوانان نیز مسیری تازه یافت و موضوع‌های مربوط به فضائل و توانمندی‌های شخصیت کودکان و نوجوانان نیز کانون توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفت. امروزه بسیاری از محققان و صاحب‌نظران معتقدند نوجوانی تنها دوره‌ی «طوفان و فشار»^۲ (۵) نیست. اگرچه نوجوانان در این مرحله‌ی مهم از رشد، با مسائل و تغییرات گسترده مانند مسائل مربوط به هویت‌یابی، استقلال‌طلبی، انتخاب رشته‌ی تحصیلی، تغییرات سریع فیزیکی و تغییرات گسترده‌ی شناختی، هیجانی و اجتماعی روبه‌رو هستند (۶)؛ این موضوع توانمندی‌ها و خصوصیات مثبتشان را زیر سؤال نمی‌برد. امروزه پژوهشگران معتقدند که نوجوانی می‌تواند دوره‌ای سرشار از منابع در حال رشد و نه صرفاً دوره‌ای مهم برای مدیریت بحران‌ها و مشکلات باشد (۷).

توانمندی‌های منشی، یکی از موضوعات مهم، در مسیر رشد و تحول نوجوانان است. بر اساس نتایج مطالعات متعدد

¹ virtues and character strengths

² storm and stress

در این حوزه، توانمندی‌های منشی با بسیاری از شاخصه‌های سلامت و آسیب روانی در نوجوانان ارتباط دارد. توانمندی‌های منشی با رضایت از زندگی نوجوانان همبستگی دارد (به‌طور مثال، ۸-۱۴). همچنین نبود توانمندی‌های منشی می‌تواند موجب بروز اختلالات روانی شود و این مسئله روان‌شناسی بالینی را زیر سؤال نمی‌برد، بلکه دامنه‌ی آن را وسعت می‌بخشد (۳). در واقع، بین کمتر بودن توانمندی‌های منشی و بیشتر بودن مشکلات روانی و رفتاری در نوجوانان همبستگی وجود دارد (به‌طور مثال، ۹، ۱۱، ۱۵، ۱۶). همچنین لازم به ذکر است که بر اساس دیدگاه روان‌شناسی مثبت‌نگر، آسیب روانی، زمانی ایجاد می‌شود که ظرفیت‌های درونی فرد برای رشد، تکامل و بهزیستی روانی با مشکلات روان‌شناختی و مسائل اجتماعی فرهنگی مسدود می‌شود (۱). بنابراین همان‌طور که نتایج تحقیقات علمی نشان می‌دهد توانمندی‌های منشی یکی از عوامل محافظتی^۳ مهم در فرایند رشد و تحول نوجوانان به شمار می‌رود (۱۷-۲۰). بنابراین انجام هرگونه مطالعه در رابطه با توانمندی‌های منشی که به فهم بهتر این عامل مهم در مسیر رشد کودکان و نوجوانان کمک می‌کند، حائز اهمیت است.

علاوه بر درک اهمیت پرداختن به موضوع توانمندی‌های منشی، موضوع دیگری که باید به آن توجه کرد این است که لازم است پیش از هرگونه استفاده از یافته‌های مطالعات غربی، ملاحظات فرهنگی و ویژگی‌های خاص یک جامعه مورد تأمل قرار گیرد. با یک بررسی اجمالی به‌راحتی می‌توان دریافت که تعداد بسیار زیادی از مطالعات روان‌شناسی از جمله مطالعات در حوزه‌ی توانمندی‌های منشی، روی نمونه‌های غربی، تحصیل‌کرده، صنعتی شده، ثروتمند و دموکراتیک^۴ (WEIRD) است که افراد این نمونه‌ها، لزوماً معرف جامعه‌ی از مردمان دیگر کشورها و فرهنگ‌های مختلف و متنوع سراسر جهان نیستند (۲۱). با وجود این نکته‌ی مهم، بسیاری از محققان به‌صورت ناآشکار، این‌طور فرض می‌کنند که نتایج یافته‌های آن‌ها که بر اساس نمونه‌های غربی است، قابل تعمیم به همه‌ی انسان‌ها و جوامع است. این در حالی است که بر اساس مطالعات انجام‌شده، بسیاری از

خصوصیات روان‌شناختی مردم غرب با مردم غیرعربی متفاوت است (۲۱). بنابراین، اگرچه پدیدآورندگان نظام طبقه‌بندی توانمندی‌های منشی، به آیین‌ها، مذاهب و فرهنگ‌های مختلف توجه داشتند و فضائل و توانمندی‌های منش را پدیده‌هایی جهانی و فرهنگ نابسسته عنوان کردند (۴)؛ بااین‌حال نتایج مطالعات متعدد روی در نظر گرفتن ملاحظات فرهنگی در تعریف، سنجش و به‌کارگیری توانمندی‌های منش تأکید ویژه دارند (به‌طور مثال، ۲۲-۲۵). با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد تمرکز روی توانمندی‌های منش نوجوانان با در نظر گرفتن ملاحظات فرهنگی، هم کیفیت زندگی فعلی آن‌ها را ارتقا می‌بخشد، هم مسیر رشد، پیشرفت، بهزیستی و سلامت روانی را هموارتر می‌سازد و هم از بروز آسیب‌های روانی جلوگیری می‌کند. به همین دلیل این پژوهش درصدد است نگاهی جامع و عمیق به موضوع مهم توانمندی‌های منش در جامعه‌ی ایرانی داشته باشد. از آنجایی که مطالعات در رابطه با توانمندی‌های منشی نوجوانان ایرانی بسیار محدود است و بر اساس اطلاعات موجود از نخستین مطالعات در این حوزه است، لازم است که در گام‌های نخست این مسیر مهم و پیش از به‌کارگیری و استفاده از این نظام طبقه‌بندی در پژوهش‌های گوناگون، ابتدا مطالعه‌ای در رابطه با تعریف توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی صورت گیرد تا مشخص شود متخصصان، صاحب‌نظران و حتی خود نوجوانان به‌عنوان استفاده‌کنندگان از نتایج برخاسته از این‌گونه پژوهش‌ها، چه تعریفی از هر یک از توانمندی‌های منشی دارند. بنابراین هدف اصلی انجام این مطالعه این است که مشخص شود چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی میان تعاریف توانمندی‌های منشی برخاسته از جامعه‌ی ایرانی و جامعه‌ی غربی وجود دارد.

³ protective factors

⁴ Western, Educated, Industrialized, Rich, & Democratic (WEIRD)

جدول ۱- طبقه‌بندی ۶ فضیلت محوری و ۲۴ توانمندی منشی

۱. **فضیلت خرد و دانش:** توانمندی‌هایی شناختی که مستلزم کسب و به کار بردن دانش است
 خلاقیت: فکر کردن به شیوه‌های نو، جدید و سازنده برای انجام کارها
 کنجکاوی: علاقه داشتن به تمام تجارب در حال وقوع
 عشق به یادگیری: تسلط یافتن بر مهارت‌های جدید، موضوعات و ابعاد مختلف دانش
 ذهن باز: توانایی فکر کردن به همه‌ی ابعاد یک موضوع و آزمودن آن موضوع با در نظر گرفتن همه‌ی جوانب
 دیدگاه/ وسعت دید: توانایی مشاوره دادن عاقلانه به دیگران
۲. **فضیلت دلیری:** این فضیلت دربرگیرنده‌ی توانمندی‌هایی هیجانی و تمرین اراده برای به ثمر رساندن اهداف با وجود مخالفت‌های درونی و بیرونی است.
 شجاعت: نترسیدن از تهدید، چالش، سختی یا درد/ رنج
 پشتکار: تمام کردن و به انجام رساندن آنچه فرد شروع کرده است
 صداقت: بیان حقیقت و نشان دادن خود به شکل واقعی (همان‌گونه که فرد هست)
 شور و شوق / سرزندگی: زندگی کردن با هیجان و انرژی
۳. **فضیلت انسانیت:** توانمندی‌هایی بین فردی، شامل توجه کردن به دیگران و دوست بودن با آن‌ها است.
 عشق/ محبت: ارزشمند دانستن روابط نزدیک با دیگران
 هوش اجتماعی: آگاه بودن از انگیزه‌ها و احساسات خود و دیگران
 مهربانی: لطف و خوبی کردن به دیگران
۴. **فضیلت عدالت:** توانمندی‌های شهروندی (مدنی) که زیربنای زندگی اجتماعی سالم است.
 کار گروهی: به‌عنوان عضوی از یک گروه یا گروه خوب کار کردن
 عدل و انصاف: با همه‌ی مردم بر اساس مفاهیم انصاف و عدالت، به یک شکل رفتار کردن.
 رهبری: سازمان‌دهی فعالیت‌های گروه تا رسیدن به هدفی مشترک
۵. **فضیلت میانه‌روی:** توانمندی‌هایی که از فرد، در مقابل افراط محافظت می‌کند.
 بخشایش: بخشیدن افرادی که کار اشتباهی انجام داده‌اند.
 تواضع و فروتنی: اجازه دادن به این که کمالات و مهارت‌های افراد، خود گویای همه‌چیز باشند.
 دوراندیشی/ احتیاط: در انتخاب‌ها مراقب بودن. نگفتن یا انجام ندادن کارهایی که ممکن است پشیمانی به بار آورد.
 خودتنظیمی: تنظیم کردن آنچه شخص احساس می‌کند و انجام می‌دهد.
۶. **فضیلت تعالی:** توانمندی‌هایی که ارتباطات با جهانی بزرگ‌تر و زندگی را معنادار می‌سازند.
 ستایش زیبایی و محاسن: توجه کردن و تحسین زیبایی و/ یا اجراهای ماهرانه در همه‌ی ابعاد زندگی.
 قدرشناسی: آگاه و ممنون بودن از چیزهای خوبی که اتفاق می‌افتد و شکرگزاری کردن به خاطر آن‌ها.
 امید: انتظار بهترین را برای آینده داشتن و تلاش برای رسیدن به آن.
 شوخ‌طبعی: خندیدن و خنداندن. دیگران را دوست داشتن، لبخند آوردن به لب‌های سایرین.
 معنویت: داشتن عقاید منسجم درباره هدفی والاتر و معنای زندگی.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

این مطالعه، پژوهشی کیفی با روش تحلیل محتوا^۵ است. تحلیل محتوا روشی شایع در مطالعات کیفی، برای شناسایی، تحلیل و نهایتاً گزارش طبقات^۶ و مضامین^۷ در داده‌ها است (۲۶). هدف از انجام این روش، تلاش برای بیشتر درک کردن و بیشتر فهمیدن پدیده‌ی مورد مطالعه است (۲۷). متخصصین، شامل ۵ روان‌شناس/ مشاور، ۳ معلم دوره‌ی متوسطه و ۲ معلم‌مشاور که همگی بیش از ۵ سال سابقه‌ی کار با نوجوانان را داشتند (جمعاً ده نفر) بودند. همچنین شرکت‌کنندگان در بحث‌های متمرکز شامل یک گروه ۷ نفری از دانش‌آموزان دختر کلاس نهم و یک گروه ۶ نفری از پسران کلاس نهمی بودند.

ب) ابزار و مواد

در این مطالعه، برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش، از روش مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته^۸ و بحث در گروه‌های متمرکز^۹ استفاده شد. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، با ده نفر از متخصصان مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته انجام شد. همچنین، به جهت تعمیق یافته‌های پژوهش، نظرات نوجوانان در رابطه با تعریف توانمندی‌های منشی، در قالب بحث در گروه‌های متمرکز (گروه دختران ۷ نفر و گروه پسران ۶ نفر) بررسی شد.

شیوه‌ی اجرای پژوهش

روال انجام مصاحبه به این صورت بود که پس از ارائه‌ی توضیحاتی در رابطه با پژوهش و کسب رضایت از متخصصان برای ضبط مکالمات، تعاریف هر یک از توانمندی‌ها در دو یا سه جلسه (در محل کار متخصصان) مورد بحث و گفتگو قرار می‌گرفت. ملاک تعیین حجم نمونه، ضابطه‌ی اشباع در پژوهش‌های کیفی بود.

روش کار در مرحله‌ی دوم بدین شکل بود که پس از انتخاب یک مدرسه‌ی دخترانه و یک مدرسه‌ی پسرانه به‌صورت در دسترس، در جلسه‌ای گروهی، پژوهش و اهداف آن برای دانش‌آموزان مقطع نهم شرح داده شد. سپس داوطلبین شرکت در پژوهش، پس از اخذ رضایت‌نامه کتبی از والدینشان، در دو جلسه‌ی دوساعته که در مدرسه برگزار شد، شرکت کردند. هدف از برگزاری جلسه‌ی اول، آشنایی دانش‌آموزان با پژوهش و اهداف آن، ارائه‌ی مطالب آموزشی و کاربردی در رابطه با روان‌شناسی مثبت‌نگر و برقراری ارتباط بهتر با آن‌ها بود. در واقع این جلسه به‌عنوان قدرشناسی از همکاری دانش‌آموزان و جلب اعتماد و افزایش انگیزه‌ی آن‌ها برگزار شد. در جلسه‌ی بعدی، تعریف توانمندی‌های منشی به‌صورت گروهی مورد بحث و بررسی قرار گرفت. به‌منظور افزایش کیفیت گردآوری اطلاعات، در هر یک از گروه‌ها، پژوهشگر به‌عنوان تسهیلگر و یک دستیار پژوهشی به‌عنوان کاتب برای ثبت تمام مشاهدات و گفت‌وگوها حضور داشتند. تحلیل کیفی نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش، بر اساس دیدگاه سیه و شانون^{۱۰} انجام شد. این محققان، تحلیل محتوا را به سه رویکرد معمول^{۱۱}، مستقیم/محتوامحور^{۱۲} و خلاصه^{۱۳}

⁵ content analysis

⁶ categories

⁷ themes

⁸ semi-structured interview

⁹ focus group discussion

¹⁰ Hsieh & Shannon

¹¹ conventional

¹² directed, concept-driven

¹³ summative

بدین منظور کدگذاری و زیرطبقات به دست آمده به دو نفر از شرکت کنندگان در پژوهش بازگردانده شد و آن‌ها صحت یافته‌ها را تأیید کردند. همچنین از روش واریسی توسط هم‌تا^{۱۸} استفاده شد. کدسیستم‌ها، کدگذاری‌ها و تحلیل‌های تعدادی از مصاحبه‌ها و بخش‌هایی از بحث‌های متمرکز گروهی به چهار نفر از متخصصان آشنا با حوزه‌ی پژوهش‌های کیفی داده شد.

تقسیم‌بندی کردند (۲۸). در این مطالعه، برای تحلیل نتایج از رویکرد محتوامحور استفاده شد. تحلیل محتوامحور زمانی به کار می‌رود که در رابطه با موضوع مورد مطالعه، نظریه‌ای از پیش وجود داشته باشد که این نظریه یا کامل نیست یا انجام پژوهش‌های بیشتر به فهم بهتر و گسترش نظریه‌ی موجود کمک می‌کند. به بیانی دیگر، هدف اصلی این روش قیاسی^{۱۴}، افزایش اعتبار و یا گسترش چارچوب‌های یک نظریه است. در این روش پیشینی^{۱۵}، کدها و طبقات بر اساس نظریه، قبل از تحلیل ایجاد شده‌اند. متخصصان در رابطه با این طبقات، هم‌عقیده‌اند و این کدها و طبقات از پیش تعیین شده برای کدگذاری داده‌های به دست آمده از پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرند (۲۹). بنابراین در این روش، ابتدا مضامین و مفاهیم کلیدی نظریه، شناسایی و سپس تعریف عملیاتی می‌شوند، یعنی تعریف‌های مفهومی از آن‌ها ارائه می‌شود. در گام بعدی، پس از مرور دقیق متن، مفاهیم اصلی و مرتبط با موضوع مورد مطالعه شناسایی و برجسته می‌شوند. سپس، این قسمت‌های مشخص شده با استفاده از کدهای از قبل مشخص شده، کدگذاری و طبقه‌بندی می‌شوند. هر قسمت از متن که نمی‌تواند بر اساس کدهای از قبل مشخص شده کدگذاری شود؛ به عنوان کد یا طبقه جدید کدگذاری می‌شود (۲۸).

به منظور افزایش صحت یافته‌های پژوهشی، از چندین منبع^{۱۶} برای به جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. به بیانی دیگر، برای بررسی تعریف توانمندی‌های منشی، تنها به بررسی نظرات روان‌شناسان و مشاوران اکتفا نشد و با معلمان، به عنوان صاحب‌نظرانی که تجربه‌ی کار و تعامل با نوجوانان را دارند نیز، مصاحبه شد. همچنین نظرات نوجوانان نیز در بحث گروهی مورد توجه قرار گرفت. واریسی شرکت‌کننده^{۱۷}، روشی دیگر برای سنجش اعتبار داده‌های به دست آمده بود.

¹⁴ deductive

¹⁵ priori

¹⁶ triangulation

¹⁷ member check

¹⁸ peer check

مقاصد پژوهشی استفاده خواهد شد. علت ضبط کردن صداها و مقاصد پژوهشی نیز برای همه‌ی شرکت‌کنندگان، شرح داده شد. علاوه بر این‌ها، در تمامی کدگذاری‌های اطلاعات شناسایی‌کننده حذف شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی متخصصین/معلمین/مشاوران، در جدول ۲ ارائه شده است. شرکت‌کنندگان بحث در گروه‌های متمرکز، شامل ۷ دختر با میانگین سنی ۱۴/۵۷ و ۶ پسر با میانگین سنی ۱۴/۵ بود.

نظرات آن‌ها با نتایج به‌دست‌آمده شباهت و همپوشانی داشت که نشان‌دهنده‌ی اعتبار و مورد اطمینان بودن یافته‌های به‌دست‌آمده است.

ملاحظات اخلاقی: همان‌طور که ذکر شد، برای انجام

این پژوهش، رضایت آگاهانه از متخصصین و رضایت کتبی از والدین دانش‌آموزان گرفته شد و کلیه‌ی افراد با میل و خواست خودشان در پژوهش شرکت کردند. به نوجوانان توضیح داده شد که اطلاعاتی که به اشتراک می‌گذارند، نزد محققین محرمانه باقی خواهد ماند و از اطلاعات به‌دست‌آمده صرفاً برای

جدول ۲- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

شرکت‌کننده	جنسیت	سن	شغل	تحصیلات	سابقه‌ی کار
۱	زن	۳۵	معلم/ مشاور	کارشناسی ارشد	۶ سال
۲	زن	۴۶	معلم	فوق دیپلم	۲۶ سال
۳	مرد	۳۸	روان‌شناس	دکتری	۸ سال
۴	زن	۴۸	روان‌شناس	کارشناسی ارشد	۲۰ سال
۵	زن	۳۶	روان‌شناس	دکتری	۱۰ سال
۶	مرد	۳۱	روان‌شناس/ مشاور	دکتری	۷ سال
۷	مرد	۳۹	معلم	کارشناسی	۲۰ سال
۸	مرد	۴۷	معلم	کارشناسی ارشد	۲۵ سال
۹	مرد	۴۰	معلم/ مشاور	کارشناسی ارشد	۱۰ سال
۱۰	زن	۳۲	روان‌شناس	دانشجوی دکتری	۵ سال

متخصصان- نوجوانان ایرانی و تعاریف ارائه‌شده در رابطه با توانمندی کنجکاوی، ذهن باز، عشق به یادگیری و دیدگاه/وسعت دید مطابقت وجود داشت.

فضیلت دلیری

شجاعت. در تعریف این توانمندی، تفاوت‌هایی وجود داشت. متخصصان و نوجوانان ایرانی «جرئتمندی» را با شجاعت، هم‌معنی می‌دانستند؛ درحالی‌که بر اساس تعریف ارائه‌شده، شجاعت بیش از جرئتمند بودن است. همچنین شجاعت تلاش برای به دست آوردن یا حفظ چیزهای ارزشمند برای خود فرد یا دیگران است (۴). متخصصان ایرانی به این

در ادامه، مهم‌ترین یافته‌های پژوهشی، شامل شباهت‌ها و تفاوت‌های میان تعاریف متخصصان- نوجوانان ایرانی و تعاریف طبقه‌بندی توانمندی‌های منشی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فضیلت خرد و دانش

خلاقیت. در تعریف این توانمندی دو نکته‌ی اساسی وجود دارد. خلاقیت شامل تولید ایده یا بروز رفتاری جدید- نو- غیرمعمولی و درعین‌حال سودمند و سازگار برای زندگی شخص یا دیگران است (۴). متخصصان و نوجوانان ایرانی تنها به تازه بودن یک اثر خلاق اشاره کردند و سودمندی اثر را شرط لازم در تعریف خلاقیت نمی‌دانستند. میان تعاریف

است که به‌طور مثال کسی که عصبانی است نیرو و انرژی زیادی دارد اما این انرژی بیشتر کاهنده است تا انرژی‌بخش (۴).

فضیلت انسانیت

عشق/ محبت. در تعریف ارائه‌شده در طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها، به مفهوم عشق در روابط انسانی، یعنی علاقه‌ی میان یک فرد و سایر انسان‌ها تأکید شده است (۴). درحالی‌که متخصصان ایرانی در تعریف خود از این توانمندی، به وجود علاقه‌ی شدید بین انسان‌ها و سایر موجودات اعم از اشیا، حیوانات، گیاهان و... نیز اشاره کردند.

هوش اجتماعی. تعریف متخصصان و نوجوانان ایرانی و تعریف ارائه‌شده در طبقه‌بندی فضائل در رابطه با هوش اجتماعی شبیه به هم بود.

مهربانی. متخصصان ایرانی در تعریف خود از این توانمندی به مفهوم «ایثار و فداکاری» اشاره کردند. ایثار و فداکاری از مفاهیم خاص فرهنگ ایرانی‌اسلامی هستند و در تعریف طبقه‌بندی فضائل به این مفهوم اشاره‌ای نشده است.

فضیلت عدالت

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در رابطه با توانمندی‌های این فضیلت (کارگرومی، عدل/ انصاف، رهبری) می‌توان گفت که بین تعاریف ارائه‌شده در گروه‌های مورد بحث، به‌طور کلی مطابقت وجود داشت. تعریف توانمندی عدالت از نظر بسیاری از متخصصان و نوجوانان سخت و دشوار بود.

فضیلت میانه‌روی

بخشایش. متخصصان «توانایی درک کردن احساس فرد خطاکار» را بخشی از تعریف این توانمندی برشمردند و همچنین به این نکته اشاره کردند که کسی که این توانمندی را دارد در درجه‌ی اول می‌تواند به راحتی خطاهای ناخواسته‌ی خودش را ببخشد: «بخشایش یعنی این‌که ما، هم نسبت به خطاهای بقیه سختگیر نباشیم و هم نسبت به خودمون... یعنی آدمی که معمولاً گذشت ندارد نسبت به خودشم سختگیره». نکته‌ای که در تعریف طبقه‌بندی فضائل ذکر شده بود اما متخصصان و نوجوانان ایرانی اشاره‌ای به آن نداشتند این بود که فردی که توانمندی بخشایش را دارد نه تنها از خطای فرد می‌گذرد، بلکه نسبت به او انگیزه‌ی مثبت و تمایلات رفتاری

نکته اشاره نکرده‌اند؛ درحالی‌که نوجوانان به این نکته در تعریف شجاعت تأکید کردند. شرکت‌کننده‌ی شش، در گروه دختران این نکته را بدین شکل اظهار کرد: «آدم شجاع هر کاری که می‌دونه درسته و به نفعه رو انجام می‌ده و نمی‌ترسه چی می‌شه».

نکته‌ی حائز اهمیت دیگری که در تعریف شجاعت وجود دارد این است که شجاعت می‌تواند همراه با احساس ترس باشد، مهم غلبه کردن بر این ترس است و نه صرفاً نترسیدن (۴). درحالی‌که در تعاریف به‌دست‌آمده از متخصصان و نوجوانان «نترسیدن» به معنای شجاعت داشتن توصیف شده بود.

پشتکار. در تعریف این توانمندی، بین تعاریف متخصصان و نوجوانان ایرانی و تعریف ارائه‌شده در طبقه‌بندی مطابقت وجود داشت.

صداقت. در رابطه با تعریف این توانمندی، متخصصان ایرانی به نکته‌ای اشاره داشتند که در تعریف طبقه‌بندی ارائه‌شده وجود نداشت. برخی از متخصصان به موضوع «نسبی بودن صداقت» به معنای ارائه‌ی اطلاعات و بیان حقایق تا جایی که موجب آسیب نشود، اشاره کردند. متخصص خانم پنج، این نکته را به این شکل توضیح داد: «من به صداقت صرف اصلاً اعتقاد ندارم. به نظر من صداقت یعنی تو راستگو باشی تا جایی که به خودت و دیگران آسیب نزنی. صداقت صرف از نظر من اشتباهه چون هر کسی قرار نیست هر چیزی رو بدوننه. خیلی نسبیه خیلی. صداقت خیلی نسبی به شدت موقعیتیه».

شور و شوق/ سرزندگی. سلامت جسمانی (عملکرد خوب بدن در کنار نبودن خستگی و بیماری) و نیروی جسمانی داشتن نکته‌ای است که متخصصان و نوجوانان ایرانی در تعریف خود از این توانمندی به آن اشاره‌ای نکرده‌اند. همچنین یکی از متخصصین، تجربه و بروز هیجان‌های منفی را نیز نشانه‌ای از شور و شوق داشتن دانسته است: «من شور و شوق داشتن رو صرفاً داشتن احساس مثبت نمی‌بینم. ذات انسان اینه که در کنار شادی غم هم باشه اصلاً اون غمه است که اون شادی رو دوباره معنی می‌کنه یا اون خشمه که اون آرامشه رو معنی می‌کنه». این در حالی است که در طبقه‌بندی ارائه‌شده، صرفاً روی تجربه‌ی احساس‌ها و هیجان‌های مثبت فعال، تأکید شده است. در تعریف این توانمندی ذکر شده

مثبت پیدا می‌کند (۴). این نکته‌ی مهمی است که می‌بایست در تعریف این توانمندی به خاطر داشت.

تواضع و فروتنی. توانایی تصدیق اشتباهات و کامل نبودن و نقص داشتن در دانش (اغلب در مقایسه با یک قدرت برتر) گشودگی داشتن نسبت به عقاید جدید و عدم اطمینان صددرصد به کسب موفقیت بعدی از نکات ظریف اما مهم، در تعریف این توانمندی بود که متخصصان ایرانی و نوجوانان اشاره‌ای به آن نکردند.

دوراندیشی/ احتیاط. توانایی کنترل تکانه و به تأخیر انداختن نیازها و تلاش برای ایجاد تعادل بین اهداف و خواسته‌های فوری فرد از موارد ذکر شده در تعریف این توانمندی در طبقه‌بندی فضائل بود که متخصصان و نوجوانان ایرانی، آن‌ها را در تعریفشان از این توانمندی ذکر نکردند. خودتنظیمی. تعریف این توانمندی، از نظر معلمان و نوجوانان دشوار بود. معلمان خودتنظیمی را بیشتر توانایی مدیریت کردن هیجان‌های منفی مانند خشم می‌دانستند که این تعریف، تنها توصیف بخشی از این توانمندی است. همچنین توانایی مدیریت زمان، برنامه‌ریزی کردن و عدم اتلاف وقت از نکاتی بود که بیشتر نوجوانان دختر و پسر در تعریف خود از این توانمندی به آن اشاره داشتند.

در مقابل، چند نکته‌ی مهم در تعریف این توانمندی از منظر نظام طبقه‌بندی فضائل وجود داشت که در تعریف برخاسته از جامعه‌ی ایرانی اشاره‌ای به آن‌ها نشده بود. توانمندی خودتنظیمی تنها به «قطع و یا جلوگیری از انجام یک رفتار» (کنترل تکانه) اشاره ندارد بلکه گاهی «آغاز یا ادامه دادن» یک رفتار هم بخشی از خودتنظیمی است (به‌طور مثال

بیدار شدن از خواب وقتی کسی خوابش می‌آید). به بیانی دیگر گاهی لازم است فرد خود را به انجام کاری که دوست ندارد مجبور کند تا بتواند به نتیجه‌ی دلخواهش دست یابد. علاوه بر این، تلاش برای انجام بهتر یک عمل، به شکل مجبور کردن خود برای ادامه دادن رفتار در یک موقعیت دشوار و مقاومت کردن در برابر اغواها و تحریکات بیرونی نیز، بخشی از تعریف این توانمندی است (۴).

فضیلت تعالی

در تعریف ارائه‌شده توسط گروه‌های مورد بحث در رابطه با تعریف توانمندی‌های ستایش زیبایی و محاسن، شوخ‌طبعی و معنویت تفاوت قابل توجهی وجود نداشت. قدرشناسی. در تعریف این توانمندی در نظام طبقه‌بندی فضائل، صرف «احساس خوش‌شانسی و خوشبختی داشتن» را نیز بخشی از قدرشناسی ذکر کرده‌اند (۴). در جامعه‌ی ایرانی به این نکته اشاره‌ای نشد.

امید. بخشی از تعریف این توانمندی، شامل فکر کردن درباره‌ی آینده، خوش‌بین بودن نسبت به اتفاقات آینده، انتظار رخ دادن اتفاق‌های مورد انتظار و رسیدن به نتایج دلخواه است (۴). متخصصین و نوجوانان ایرانی این نکات را در تعریف خود اظهار داشتند. باین‌حال، رفتار کردن به شیوه‌ای که احتمال رخ دادن اتفاق‌های مورد انتظار بیشتر از رخ ندادن آن‌ها است، بخشی دیگر از تعریف این توانمندی است که متخصصان و نوجوانان ایرانی اشاره‌ای به این مورد نکردند. به‌منظور تکمیل گزارش یافته‌های این پژوهش، نمونه‌هایی از کدگذاری‌ها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- نمونه‌هایی از کدگذاری‌های تعاریف توانمندی‌های منشی

توانمندی	تعریف نظام طبقه‌بندی	کدگذاری	تعریف متخصصان	کدگذاری	تعریف نوجوانان	کدگذاری
خلاقیت	خلاقیت شامل دو بعد اساسی است. اولاً خلق ایده و یا رفتاری که تازه، شگفت‌انگیز یا غیرمعمولی باشد.	۱. ایده یا رفتار ۲. تازه/ شگفت‌انگیز یا غیرمعمولی	معلم (خانم): «خلاقیت معنیش نوآوری، آفرینش یه چیز تازه، که تو هم‌هی ابعاد بازم می‌گنجه. یعنی فقط مثلاً این که چیزی رو خلق بکنه	۲. تازه/ شگفت‌انگیز یا غیرمعمولی	گروه دختران (دختر ۳): «خلاقیت یعنی بتونه هر چیزی رو متفاوت ببینه. کارهای متفاوت بکنه. یه چیز نو و جدید تولید کنه».	۱. ایده یا رفتار ۲. تازه/ شگفت‌انگیز یا غیر معمولی (به کد ۳ اشاره‌ای نشده است)
	ثانیاً، محصول خلاقیت باید مفید و سازگارانه باشد. یعنی سهم مثبتی در زندگی فرد یا دیگران داشته باشد (اسکیزوفرن‌ها هم اثرهایی خلاق تولید می‌کنند ولی این نشانه‌ای از خلاقیت آن‌ها نیست. از طرفی دیگر، تمام کارهای روزانه‌ی ما سازگارانه و مفید است اما چون نو و بدیع نیست خلاقیت به حساب نمی‌آید).	۳. سازگارانه/ مفید بودن محصول خلاقیت	یه اثر مثلاً نقاشی خاصی رو عرضه بکنه یه وسیله‌ی جدیدی رو ارائه بده نه، فقط اینا نیست. می‌تونه خلاقیت تو نوع برخورد، نوع رفتار، تو نوع رابطه، تو همه چی می‌تونه باشه».	۱. ایده یا رفتار (به کد ۳ اشاره‌ای نشده است)		
شجاعت	شجاعت، انجام رفتاری داوطلبانه، شاید همراه با ترس، در یک موقعیت خطرناک که خطرهای مربوط به آن به‌صورت منطقی ارزیابی شده است و در تلاش برای کسب یا حفظ ارزش‌هایی که توسط خود فرد یا دیگران به‌عنوان ارزش‌هایی خوب تشخیص داده شده است، انجام می‌شود.	۱. رفتاری داوطلبانه ۲. شاید همراه با ترس ۳. در یک موقعیت خطرناک ۴. درک خطرها ۵. با هدف به دست آوردن یا حفظ ارزش‌های خوب	روان‌شناس بالینی (خانم): «شجاعت یعنی این که یه کار درستی رو که می‌دونی درسته و به نفع بقیه است انجام بدی. یعنی توانایی انجام کار درست رو داشتن بدون ترس»	۵. با هدف به دست آوردن یا حفظ ارزش‌های خوب ۶. اخلاقی بودن الف) بدون ترس انجام دادن کاری/ نترسیدن (متفاوت با تعریف طبقه‌بندی)	گروه دختران (دختر ۳): «شجاعت به نظرم چند تا بخش داره یکی از اینا اینه که مثلاً آدم به نظری داره تو یه جمع نشسته نظرش خوبه‌ها ولی می‌ترسه اون نظره رو بگه شجاعت نداره شجاعت اینه که اون نظرو بگی به طرف مقابلت تو اون گروهی که نشستی یکی‌ش این می‌تونه باشه از شجاعت».	ب) جرئتمند بودن (اظهار عقاید در جمع) (متفاوت با تعریف طبقه‌بندی) الف) بدون ترس انجام دادن کاری/ نترسیدن (متفاوت با تعریف طبقه‌بندی)
	رفتار شجاعانه، تم اخلاقی دارد (قتل شجاعانه نیست) و شجاعت غلبه بر ترس است نه نترسیدن! در واقع شجاعت، پاسخ مناسب و منطقی دادن به خطر و انجام رفتار منطقی است.	۶. اخلاقی بودن ۷. غلبه بر ترس و نه نترسیدن	شجاعت یه فرقی با حماقت داره. آدم‌های احمق خیلی تبعات رو نمی‌بینن در لحظه ان آدم‌های شجاع با در نظر گرفتن تبعات یه کاری رو انجام میدن.	۴. درک خطرها	گروه پسران (پسر ۳): «شجاع کسی است که کارهای مختلفی انجام می‌ده از هیچی نمی‌ترسه».	

	شجاعت یعنی تو تصمیم‌گیری درست تو لحظه داشته باشی با توجه به تبعات».	(این متخصص به سایر کدها اشاره‌ای نکرده است)	
مهربانی	این توانمندی نمایانگر جهت‌گیری از سمت «خود» به سمت «دیگران» است. مهربانی به این معنا است که فرد معتقد است دیگران ارزش توجه کردن را دارند و فرد بدون این که نفعی بخواهد به دیگران خوبی می‌کند.	۱. جهت‌گیری از سمت خود به سمت دیگران ۲. باور به ارزشمند بودن دیگران ۳. خوبی کردن به دیگران ۴. بدون انتظار دریافت منفعت ۵. کمک کردن به دیگران	۱. جهت‌گیری از سمت خود به سمت دیگران ۴. بدون انتظار دریافت منفعت ۵. کمک کردن به دیگران (این متخصص به سایر کدها اشاره‌ای نکرده است)
امید	امید، حالتی شناختی، هیجانی و انگیزشی داشتن نسبت به آینده و همچنین فکر کردن درباره‌ی آینده است. امید داشتن یعنی انتظار رخ دادن اتفاق‌های مورد انتظار و رسیدن به نتایج دلخواه و رفتار کردن به شیوه‌ای که احتمال رخ دادن اتفاق‌های مورد انتظار بیشتر از رخ ندادن آن‌ها است.	۱. حالتی شناختی، هیجانی انگیزشی ۲. فکر کردن درباره‌ی آینده ۳. انتظار رخ دادن اتفاق‌های خوب ۴. رفتار کردن به شیوه‌ای که احتمال رخ دادن اتفاق‌های مورد انتظار بیش از رخ ندادن آن‌ها است	روان‌شناس تربیتی (آقا): «امید یعنی این که زندگی به جریان و همیشه علی‌رغم این که بالا و پایین داره اگر نمودارش رسم بشه به سمت بالاس. اینو بدونیم، یعنی فک کنیم روزهای خوب میاد. بهبش فک کنیم اینا یعنی امید». (به کد ۱ و ۴ اشاره‌ای نشده است)
	گروه پسران (پسر ۵): «کلاً یعنی به جووری روحیه داشته باشی نسبت به اتفاق‌های خوب آینده. خودمونو سعی می‌کنیم آروم کنیم با این که می‌دونیم که بالاخره به روزی می‌رسیم به اون چه که می‌خواهیم».	۱. حالتی هیجانی و انگیزشی نسبت به آینده ۳. انتظار رخ دادن اتفاق‌های خوب	گروه دختران (دختر ۷): «من به چیز بگم به نظر من مهربونی اصلاً چیزیه که منت توش نباشه. بعدم، برای من به شخصه خیلی کم شده مثلاً بعضیا واقعاً مشکلاتی براشون پیش اومده من خودم داوطلبانه خواستم خب مثلاً طرف نمی‌تونسته به کاری رو انجام بده من کمکش کردم انجام بده. اگه از پس اون کار بر پیام واقعاً کارشو انجام می‌دم».

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی مطالعه‌ی حاضر، بررسی تعریف توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی بود. این مطالعه، پاسخی به پیشنهاد محققان متعدد (به‌طور مثال، ۹، ۱۷). مبنی بر بررسی ماهیت جهانی نظام طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌های منشی در دیگر فرهنگ‌ها بود که توانست شواهدی در جهت جهانی بودن ۶ فضیلت محوری و ۲۴ توانمندی منشی که پیش‌تر پیترسون و سلیگمن (۲۰۰۴) بیان کرده بودند، فراهم آورد.

در رابطه با ۱۲ توانمندی، میان تعاریف متخصصان و نوجوانان ایرانی و تعاریف طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها مشابهت وجود داشت. این توانمندی‌ها عبارت‌اند از: کنجکاوی، ذهن باز، عشق به یادگیری، دیدگاه/ وسعت دید، پشتکار، هوش اجتماعی، کارگروهي، عدل، رهبری، ستایش زیبایی و محاسن، شوخ‌طبعی و معنویت.

بر اساس جست‌وجوهای انجام‌شده، به نظر می‌رسد تاکنون مطالعات بین‌فرهنگی بسیار اندکی در رابطه با توانمندی‌های منشی انجام شده است که مقایسه‌ی یافته‌های پژوهشی با یافته‌های به‌دست‌آمده از سایر مطالعات را دشوار می‌سازد. با این حال، در یک مطالعه‌ی بین‌فرهنگی در رابطه با توانمندی‌های منشی، نتایج نشان داد که هر سه گروه آمریکایی، اینگویتی^{۱۹} (قبیله‌ای از بومیان آمریکا) و ماسایی^{۲۰} (قبیله‌ای در غرب کنیا)، وجود ۲۴ توانمندی منشی، اهمیت و ضرورت داشتن این توانمندی‌ها و همچنین مطلوب بودن به دست آوردن این توانمندی‌ها را در فرهنگ خود تأیید کردند (۳۰). بنابراین یافته‌های مطالعه‌ی حاضر و این مطالعه‌ی فرهنگی، از این جهت که هر دو شواهدی مبنی بر جهانی بودن فضائل و توانمندی‌ها را فراهم می‌آوردند با هم همسو هستند. علاوه بر این، یافته‌های این بخش از این مطالعه، با نتایج یک مطالعه‌ی ایرانی که در آن محتوا و ارزش‌ها در نوجوانان ایرانی بررسی شده بود نیز همسو بود. لازم به ذکر است که مفهوم «ارزش‌ها» در این مطالعه، بسیار نزدیک به مفهوم «فضائل» در مطالعه‌ی حاضر است. در این پژوهش

داخلی، علی‌رغم مشاهده‌ی تفاوت‌هایی میان الگوی ایرانی و الگوی مورد انتظار، محتوا و ساختار ارزش‌های انسانی نوجوانان ایرانی، در سطح گسترده‌ای با الگوی نظری ارزش‌ها مطابقت داشت. به بیانی دیگر، در این مطالعه، ساختار روان‌شناختی جهان‌شمول ارزش‌های انسانی تأیید شد (۳۱). بنابراین به نظر می‌رسد، تعاریف توانمندی‌ها، فضائل و ارزش‌ها از حیث فرهنگی، در میان ملل‌های مختلف مشترک است.

در رابطه با شباهت‌های مشاهده‌شده میان تعاریف ارائه‌شده در گروه‌های مورد بحث، می‌توان گفت که وجود این شباهت‌ها نشان‌دهنده‌ی این است که این توانمندی‌ها در جامعه‌ی ایرانی تقریباً همان معنا را در جامعه‌ی غربی دارند که این یافته منطبق بر ادعای پدیدآورندگان نظام طبقه‌بندی، مبنی بر جهانی بودن این خصوصیات ارزشمند است (۴). به بیانی دیگر، در تشریح شباهت‌های دیده‌شده می‌توان گفت که اگرچه بستر فرهنگی، در پیدایی و یا تمرکز روی توانمندی‌هایی خاص نقش دارند (۳۲)، با این حال یافته‌های این پژوهش مؤید این توصیف از نظام طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها است که مکرراً به‌عنوان نظامی جهانی و برای تمام افراد بشر صرف نظر از ملیت، فرهنگ و یا مذهبشان معرفی شده است (۳۳). به نظر می‌رسد تعاریف تعدادی از توانمندی‌های منشی، در منظر نوجوانان و متخصصان ایرانی، مشابه با دیدگاه افراد غربی، تحصیلکرده، صنعتی شده، ثروتمند و دموکراتیک جوامع صنعتی و پیشرفته که این نظام طبقه‌بندی را پدید آورده‌اند، است.

یکی از علت‌های مهم، در رابطه با شباهت‌های دیده شده، به دقت نظر پدیدآورندگان نظام طبقه‌بندی در گردآوری صفات و خصوصیات مثبت برمی‌گردد. این نظام طبقه‌بندی، در طول سه سال با تلاش بیش از ۵۵ روان‌شناس برجسته گردآوری شده است. محققان برای تهیه‌ی این مجموعه، متون مهم تاریخی فلسفه‌ی آتنیان^{۲۱}، کنفیسیوس^{۲۲}، تائوئیسم^{۲۳}،

¹⁹ Inughuit

²⁰ Maasai

²¹ Athenian philosophy

²² Confucianism

²³ Taoism

بودائیسیم^{۲۴}، هندوئیسم^{۲۵}، مسیحیت^{۲۶}، یهودیت^{۲۷} و حتی اسلام در طول ۲۶۰۰ سال گذشته را بررسی و تلاش کردند تا صفات محوری ارزشمند مشترک در تمامی این مکاتب، فارغ از فرهنگ و زبان پیدا کنند (۴). با توجه به تلاش عظیم و دقیقی که در تهیه‌ی این طبقه‌بندی صورت گرفته است، شباهت‌های دیده شده جای شگفتی ندارند؛ با این حال، تعاریف تعدادی از توانمندی‌های منشی، در جامعه‌ی ایرانی با تعاریف نظام طبقه‌بندی فضائل تفاوت داشت. تعاریف متفاوت مربوط به توانمندی‌های خلاقیت، شجاعت، صداقت، شور و شوق، عشق/ محبت، مهربانی، بخشایش، تواضع، دوراندیشی/ احتیاط، خودتنظیمی، قدرشناسی و امید بود.

در تعریف بسیاری از توانمندی‌ها، چند جزء مهم وجود داشت که متخصصان ایرانی خصوصاً نوجوانان، به همه‌ی این موارد در تعاریف خود اشاره‌ی نکردند. از آن جایی که افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، متخصصان حوزه‌ی توانمندی‌های منشی نبودند؛ این یافته مورد انتظار بود؛ زیرا تعریف جامع توانمندی‌ها، کاری تخصصی و دقیق است. کما این‌که همان‌طور که ذکر شد، تدوین این نظام طبقه‌بندی و تعریف توانمندی‌های منشی پروژه‌ای طولانی و با همکاری تعدادی از متخصصین این حوزه بوده است (۳۳). با این حال، شایان ذکر است که توانمندی «خودتنظیمی»، ناقص‌ترین تعریف را در مقایسه با سایر توانمندی‌ها داشت. به بیانی دیگر، متخصصان و نوجوانان ایرانی، به ابعاد محدودی از مؤلفه‌های مهم این تعریف (مانند صرفاً بیان توانایی کنترل خشم در تعریف این توانمندی) اشاره کردند و به‌طور کلی تعریف این توانمندی و «هوش اجتماعی» برای شرکت‌کنندگان این پژوهش، در مقایسه با تعریف سایر توانمندی‌ها دشوارتر بود.

در رابطه با چند توانمندی، متخصصان و یا نوجوانان ایرانی به مواردی اشاره کردند که در تعریف ارائه‌شده در طبقه‌بندی فضائل وجود نداشت. «جرئتمندی»، از جمله نکاتی بود که در تعریف شجاعت، مکرراً به آن پرداخته می‌شد؛ درحالی‌که

شجاعت مفهومی بسیار فراتر از جرئتمندی دارد. همچنین «ابراز متناسب و بجای هیجان‌های منفی»، توسط متخصصان، به‌عنوان بخشی از تعریف توانمندی شور و شوق/ سرزندگی مطرح شده است که بر اساس تعریف طبقه‌بندی این مورد نمی‌تواند بخشی از تعریف آن باشد؛ زیرا تأکید اصلی در شور و شوق/ سرزندگی بروز هیجان‌های مثبت است و در تعریف، ذکر شده که بروز هیجان‌های منفی بیشتر کاهنده است و نه انرژی‌بخش (۴). علاوه بر این، در تعریف مهربانی و شجاعت، متخصصان به مفهوم «ایثار» اشاره کردند. بر اساس نظر متخصصان، ایثار ترکیبی از عقیده، شجاعت، مهربانی و امری ارزشمند است. ایثار، مفهومی برخاسته از شرایط کشور پس از انقلاب ۵۷ است و با توجه به رویدادهای تاریخی، شاید بتوان ایثار را خاص ویژگی‌های فرهنگی جامعه‌ی ایرانی در نظر گرفت. بر اساس منابع موجود در رابطه با طبقه‌بندی توانمندی‌های منشی، به نظر می‌رسد ایثار وجه افراطی توانمندی شجاعت و مهربانی است و به‌طور کلی از منظر متخصصان این حوزه، وجه افراطی توانمندی‌ها چندان مطلوب نیست. بلکه مطلوب، داشتن و استفاده کردن از توانمندی‌ها به‌اندازه زیاد^{۲۸} و نه استفاده‌ی کم^{۲۹} است (۳۳).

در تشریح علل احتمالی تفاوت‌های مشاهده‌شده می‌توان گفت که علی‌رغم جهان‌شمول بودن این نظام طبقه‌بندی، در هر حال، خصوصیات فرهنگی یک جامعه در برداشت افراد آن جامعه از تعاریف موضوعات مختلف نقش دارد (۳۲). تعداد زیادی از صفات خاص یک فرهنگ وجود دارد که نشان‌دهنده‌ی اهمیت برخی مفاهیم در آن فرهنگ است (۳۳). در مطالعه‌ای بین فرهنگی، لغات و صفات مثبت «غیرقابل‌ترجمه» و مرتبط با بهزیستی، به روش کیفی، بررسی شد. در این پژوهش، ۲۱۶ لغت پیدا شد که غیرقابل‌ترجمه و در عین حال مرتبط با بهزیستی بودند. این لغات، در سه گروه احساس‌ها، روابط و شخصیت، طبقه‌بندی

²⁴ Buddhism

²⁵ Hinduism

²⁶ Christianity

²⁷ Judaism

²⁸ overuse

²⁹ underuse

جامعه‌ی ایرانی تفاوتی اساسی با تعاریف ارائه‌شده‌ی طبقه‌بندی فضائل و توانمندی‌ها ندارد. بنابراین یافته‌ی این پژوهش می‌تواند مبنایی برای سایر پژوهش‌ها در رابطه با توانمندی‌های منشی نوجوانان و بزرگسالان باشد. بدین شکل که پیش از انجام هر مطالعه یا استفاده‌ای از توانمندی‌های منشی، لازم است این بررسی مهم انجام شود که آیا اساساً برداشت ما از توانمندی‌ها همان صفات مدنظر سازندگان آن است یا خیر که این مطالعه به پاسخ این سؤال مهم پرداخت. مانند تمام مطالعاتی که به نحوی در یک حوزه پیشگام هستند و محدودیت‌هایی دارند، این مطالعه نیز با محدودیت‌هایی همراه بود. به دلیل ماهیت پژوهش که مطالعه‌ای کیفی بود تعداد شرکت‌کنندگان در مقایسه با پژوهش‌های کمی، محدود بود که این نکته تعمیم‌پذیری یافته‌ها به کل جامعه‌ی ایرانی را دشوار می‌سازد. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند به این حوزه، در مطالعات آینده‌ی خود، بررسی‌های بیشتری در رابطه با توانمندی‌هایی که تعریفشان با تعریف طبقه‌بندی متفاوت است، انجام دهند. همچنین لازم است پژوهش‌های بیشتری در رابطه با توانمندی‌های منشی در گروه‌های سنی مختلف صورت گیرد. به‌طور کلی می‌توان گفت به انجام مطالعات کمی و کیفی بیشتری برای فهم بهتر این موضوع در جامعه‌ی ایرانی نیاز هست. موضوعاتی مانند سیر رشد و تحول توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی و یا بررسی عمیق و کیفی یکی از توانمندی‌ها، می‌توانند از دیگر موضوعات پژوهشی در این رابطه باشند. علاوه بر این‌ها، انجام مطالعات بین فرهنگی برای درک بهتر این نظام طبقه‌بندی در جوامع مختلف توصیه می‌شود. این‌گونه مطالعات، می‌توانند اطلاعاتی غنی در رابطه با توانمندی‌های منشی فراهم آورند.

تهیه و تکثیر

از تمام متخصصان، دانش‌آموزان، والدین، مدیران و اولیای مدارس که در انجام این پژوهش، همکاری کردند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

شدند. واژه‌های بسیاری در فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف هست که نمی‌توان ترجمه‌ای دقیق از آن‌ها ارائه داد؛ مانند واژه‌ی «تعارف» در زبان فارسی، «برکت» در زبان عربی و یا «سونائو»^{۳۰} در زبان ژاپنی که معنای مطیع بودن از استاد و احترام گذاشتن شاگرد به معلم است (۳۴). بنابراین طبیعی است که تعاریف تعدادی از توانمندی‌ها در فرهنگ ایرانی با فرهنگ غربی متفاوت باشد.

همسو با یافته‌های این پژوهش، یافته‌ها در یک مطالعه‌ی بین فرهنگی (ایران و سوئد)، نشان داد که به نظر می‌رسد فرهنگ ایرانی بر طبقه‌بندی صفات شخصیت و فرایندهای روان‌شناختی برای کنار آمدن با استرس و همچنین سلامت روانی تأثیرگذار باشد. درحالی‌که در فرهنگ سوئدی، «عواطف مثبت»، نقش پررنگ‌تری در سلامت روان دارند، در فرهنگ ایرانی، «عواطف مثبت و منفی» هر دو به یک میزان در سلامت روان نقش دارند (۳۵).

در رابطه با علل احتمالی مؤثر در نگرش متفاوت داشتن به تعریف تعدادی از توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی، می‌توان به ویژگی‌های خاص جامعه‌ی کنونی اشاره کرد. جامعه‌ی ایرانی در حال حاضر، با مسائل و مشکلات اقتصادی و سیاسی متعددی مواجه است که می‌تواند دیدگاه افراد جامعه از جمله متخصصان و نوجوانان را به مسائل و موضوعات مختلف مانند توانمندی‌های منشی تحت تأثیر قرار دهد. به‌عنوان مثال، در فضایی که مشکلات اقتصادی و سیاسی، زندگی مردم را تحت تأثیر قرار داده است، شاید چندان هم دور از انتظار نباشد که «صداقت»، به‌عنوان مفهومی «نسبی» در نظر گرفته می‌شود یا تعریف «شجاعت»، به صرفاً «جراتمند بودن و توانایی ابراز عقاید و احساسات را داشتن» محدود شود.

با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد تفاوت‌های مشاهده‌شده میان تعاریف، به اندازه‌ای نیست که به‌عنوان یک موضوع بسیار جدی و قابل تأمل که نشان‌دهنده‌ی تفاوتی اساسی از لحاظ فرهنگی در برداشت از توانمندی‌ها باشد، در نظر گرفته شود. بنابراین با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در مجموع می‌توان گفت تعاریف توانمندی‌های منشی در

³⁰ sunao

Reference

1. Rashid T, Anjum A, Lennox C, Quinlan D, Niemiec RM, Mayerson D, Kazemi F. Assessment of character strengths in children and adolescents. In C., Proctor, P. A., Linley (Eds), *Research, applications, and interventions for children and adolescents: A positive psychology perspective.* (81-115). New York, NY: Springer. 2013.
2. Karwoski L, Garratt GM, Ilardi SS. On the integration of cognitive behavioral therapy for depression and positive psychology. *J Cogn Psychother.* 2006; 20(2): 159-170.
3. Peterson C. The Values in Action (VIA) classification of strengths. In M., Csikszentmihalyi, I. S. Csikszentmihalyi (Eds), *A life worth living: contributions to positive psychology* (pp. 29-48). New York: Oxford University Press. 2006.
4. Peterson C, Seligman MEP. *Character strengths and virtues: A handbook and classification.* Washington, DC: American Psychological Association. 2004.
5. Hall GS. *Adolescence: Its psychology and its relation to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion, and education.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 1904.
6. Newman BM, Newman PR. *Development through life: a psychosocial approach.* Stamford, CT: Cengage Learning. 2009.
7. Roth JL, Brooks-Gunn J. What exactly is a youth development program? Answers from research and practice. *Appl Dev Sci.* 2003; 7: 94-111.
8. Park N, Peterson C. Character strengths and happiness among young children: Content analysis of parental descriptions. *J Happiness Stud.* 2006; 7: 323-341.
9. Park N, Peterson C. Moral competence and character strengths among adolescents: The development and validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth. *J Adolesc.* 2006; 29: 891-909.
10. Peterson C, Ruch W, Beermann U, Park N, Seligman MEP. Strengths of character, orientations to happiness, and life satisfaction. *J Posit Psychol.* 2007; 2(3): 149-156.
11. Ruch W, Weber M, Park N, Peterson C. Character strengths in children and adolescents: Reliability and initial validity of the German Values in Action Inventory of Strengths for Youth (German VIA-Youth). *Eur J Psychol Assess.* 2014; 30: 57-64.
12. Gillham J, Adams-Deutsch Z, Werner J, Reivich K, Coulter-Heindl V, Linkins M, ... Seligman MEP. Character strengths predict subjective well-being during adolescence. *J Posit Psychol.* 2011; 6(1): 31-44.
13. Weber M, Ruch W. The role of character strengths in adolescent romantic relationships: An initial study on partner selection and mates' life satisfaction. *J Adolesc.* 2012; 35: 1537-1546.
14. Van Eeden C, Wissing MP, Dreyer J, Park, N, Peterson C. Validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth (VIA-Youth) among South African learners. *J Psychol Afr.* 2008; 18: 145-156.
15. Benson PL, Leffert N, Scales PC, Blyth DA. Beyond the "village" rhetoric: Creating healthy communities for children and adolescents. *Appl Dev Sci.* 2012; 16(1): 3-23.
16. Shoshani A, Slone M. Middle school transition from the strengths perspective: Young adolescents' character strengths, subjective well-being, and school adjustment. *J Happiness Stud.* 2012; 14(4): 1163-1181.
17. Park N. Character strengths and positive youth development. *Ann Am Acad Pol Soc Sci.* 2004; 591: 40-54.
18. Proctor C. The importance of good character. In C., Proctor, P., Linley (Eds), *Research, Applications, and Interventions for Children and Adolescents* (pp. 13-21). Dordrecht: Springer. 2013.
19. Duan W. The benefits of personal strengths in mental health of stressed students: A longitudinal investigation. *Qual Life Res.* 2016; 25(11): 2879-2888.
20. Quinlan D, Swain N, Vella-Brodrick DA. Character strengths interventions: Building on what we know for improved outcomes. *J Happiness Stud.* 2011; 13(6): 1145-1163.
21. Henrich J, Heine SJ, Norenzayan A. The weirdest people in the world? *J Behav Brain Sci.* 2010; 33: 61-83.

22. Hutchinson AK, Stuart AD, Pretorius HG. The Relationships between temperament, character strengths, and resilience. *The Human Pursuit of Well-Being*. 2011; 133-144.
23. Magyar-Moe JL. Infusing multiculturalism and positive psychology in psychotherapy. In J. T., Pedrotti, M. L., Edwards (Eds), *Perspectives on the intersection of multiculturalism and positive psychology*. (pp. 235-249). Dordrecht: Springer. 2014.
24. Capielo C, Mann L, Nevels B, Delgado-Romero E. Multicultural considerations in measurement and classification of positive psychology. In J. T., Pedrotti, M. L., Edwards (Eds), *Perspectives on the intersection of multiculturalism and positive psychology*. (pp. 31-44). Dordrecht: Springer. 2014.
25. Plessis GA, Saccaggi CF, Bruin GP. Cross-cultural differences in the character strength of citizenship in South Africa. *Psychol Soc*. 2015; 48: 22-44.
26. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology, *Qual Res Psychol*. 2006; 3(2): 77-101.
27. Downe-Wamboldt B. Content analysis: Method, applications, and issues. *Health Care Women Int*. 1992; 13: 313-321.
28. Hsieh H-F, Shannon SE. Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Res*. 2005; 15(9): 1277-1288.
29. Weber RP. *Basic Content Analysis*. Newbury Park, California: Sage Publications. 1990.
30. Biswas-Diener RJ. From the Equator to the North Pole: A Study of Character Strengths. *J Happiness Stud*. 2006; 7(3): 293-310.
31. Delkhamoush M, Mobarakeh, M. Content and structure of values among Iranian adolescents. *Journal of Developmental Psychology: Iranian psychologist*. 2011; 8(29): 5-25. [Persian].
32. Rashid T. The role of positive psychology in maximizing human potential. Presentation at the Diversity Roundtable. 2012; Toronto.
33. Niemiec RM. *Character strengths interventions: A field guide for practitioners*. Canada: Hogrefe Publishing. 2018.
34. Lomas T. Towards a positive cross-cultural lexicography: Enriching our emotional landscape through 216 'untranslatable' words pertaining to well-being. *J Posit Psychol*. 2016; 11(5): 546-558.
35. Farahani MN, Khanipour H. The influence of culture on the experience of affects, stress, personality traits, and mental health: Findings from cross-cultural studies. *Journal of research in psychological health*. 2018; 12(3): 1-18. [Persian]